

Buscastell: un topònim exportat a Eivissa des de la Selva gironina?

per Enric Ribes i Marí

0. Introducció

En l'àmbit científic és evident allò que quan més sabem més conscients som del que no sabem. Cal treballar amb humilitat i ser conscients que fins i tot quan creim ser més prop de la veritat, podem anar errats. I, si per una banda podem ser vehements a l'hora de mostrar les nostres conviccions, també cal despullar-se de caparrudeses i obstinacions si ens trobam al davant d'evidències que els són contràries. I tanmateix, la recerca no és exempta d'un cert grau d'intuïció, d'inspiració, d'elements fortuïts que ens aporta la vida diària, o, si voleu, la casualitat.

Des que el 1982 me'n vaig anar a viure a Corona, un dels topònims que més em va intrigar va ser el de *Buscastell*. El 1992 vaig enviar un breu estudi sobre l'etimologia de Buscastell al *Butlletí Interior* de la Societat d'Onomàstica (Ribes 1992a). Aquell moment va coincidir amb el traspàs de l'admirat Enric Moreu-Rey, que dirigia la societat i el butlletí, i no vaig saber que l'article s'havia arribat a publicar el 1992 fins molt de temps després. Convençut que l'article no s'havia imprès, el vaig encabir, lleugerament modificat, amb alguns altres, al llibre *Noms de lloc* (Ribes 1992b: 123-144). Uns anys més tard, el 1995, em vaig tornar a ocupar de l'etimologia del topònim eivissenc en el llibre que vaig dedicar a la toponímia costanera de Portmany (Ribes 1995: 183), i, el 1996, a l'entrada *Buscastell*, de l'*Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera* (EEiF). Hi vaig tornar a insistir el 2003, en el treball de fi de carrera, que va ser publicat dos

El pou de glaç de Buscastell, a Maçanet de la Selva, abans de ser restaurat (fotografia: Taller d'Història de Maçanet de la Selva).

anys més tard per Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Ribes 2005: 83-86). I encara el 2009, en la tesi doctoral. Des del primer article fins a la tesi doctoral sempre he pres com a base la genuïnitat eivissenca del topònim, atesa l'escassa importància dels dos Buscastells localitzats per Joan Coromines al Principat, i que ell mateix també s'hi inclinava, per aquest origen insular.

El 2013, com a resultat d'un concurs de trasllats en què vaig participar com a docent, se'm va assignar una plaça en propietat a l'institut de Maçanet de la Selva. A mitjan 2013 vaig buscar informació a internet sobre el que havia de ser el meu nou poble: em va sorprendre que es parlava d'un pou de glaç de Buscastell. El primer dia del trasllat, a mitjan agost del mateix any, per la carretera d'Hostalric a Maçanet,

just entrar en aquest municipi, a la vora mateix de la carretera, vaig poder veure'n l'indicador. El pou de glaç era allí mateix. Des d'aleshores, encara que això desmuntàs una teoria en què jo havia cregut amb força convicció, esperonat per la curiositat, no he parat de fer recerca per tal d'aclarir si el Buscastell eivissenc podia ser o no fruit del repoblament de l'illa pels catalans. Un primer resultat d'aquesta recerca ha estat un article publicat als *Quaderns de la Selva* (Ribes 2015). Aquest article d'ara n'és una adaptació per als lectors eivissencs.

1. El *Buscastell* d'Eivissa

Buscastell és el nom d'una comarca o vènda eivissenca i del torrent que la travessa. El torrent de Buscastell és un dels més importants d'Eivissa i desemboca a la

badia de Portmany, sota el pont Gros. Pel que fa al topònim *Buscastell*, hom designa amb aquest nom tota la vall del torrent de Buscastell, especialment des des Broll, el punt on l'aigua aflora a la superfície. Prop d'aquest lloc conflueixen el ramal més llarg del torrent, el canal de Buscastell, que ve de ponent i neix al nord del puig d'en Turet o d'Alcalà, a la parròquia de Sant Mateu d'Albarca, i el torrent d'en Verd, que ve del nord, de la parròquia de Corona. La vall de Buscastell té uns 4'5 km de llarg condicionats per al reg, i pel seu fons corre el torrent del mateix nom, que desemboca a la badia de Sant Antoni després de travessar el pla de Portmany. La vènda de Buscastell inclou tota la vall del torrent i algunes valls adjacents, i constitueix la part NE de la parròquia de Sant Antoni de Portmany, a l'interior. Limita amb les parròquies de Corona i Sant Mateu d'Albarca, al N i NE respectivament, i amb la vènda de Forada, a l'E i SE, i la de sa Vorera, al SW i W, sempre al municipi de Sant Antoni de Portmany.

Buscastell apareix en documents del segle XIII acompanyant el nom d'un dels pobladors de Portmany: *Guillem de Buscastell* (1279), *G. de Buscastell* (1294) (Marí 1985: 52-53; Macabich 1957: 155-156). A la segona meitat del segle XIII es parla d'una alqueria que anteriorment «fou d'en Buscastell» (Marí 1990: 198). Des d'aleshores es continua parlant d'un rafal que fou d'en Buscastell fins al 1437, en què apareix el *rafal de Buscastell*, ja sense rastre antroponímic (ibid. 1984: 404-405). Als *Llibres d'Entreveniments* apareixen *Buscastell* (1548), els *molins de Buscastell* (1614), la *raconada de Buscastell* (1645), el *rafalet de Buscastell* (1656), l'*estepar de Buscastell* (1686), el *pujol de Buscastell* (1708), els *horts de Buscastell* (1735), la *vènda de Buscastell* (1742), el *broll de Buscastell* (1747), el *racó de Buscastell* (1750) i el *pou de Buscastell* (1757) (ibid. 1981: 29-35). D'aleshores ençà Buscastell es converteix en una gran vènda eclesiàstica que arriba a ser fins i tot més extensa del que és avui, ja que

A dalt, la capçalera de la vall de Buscastell, a la zona des Broll (fotografia: Enric Ribes).

l'actual vènda de Forada n'arribà a formar part.

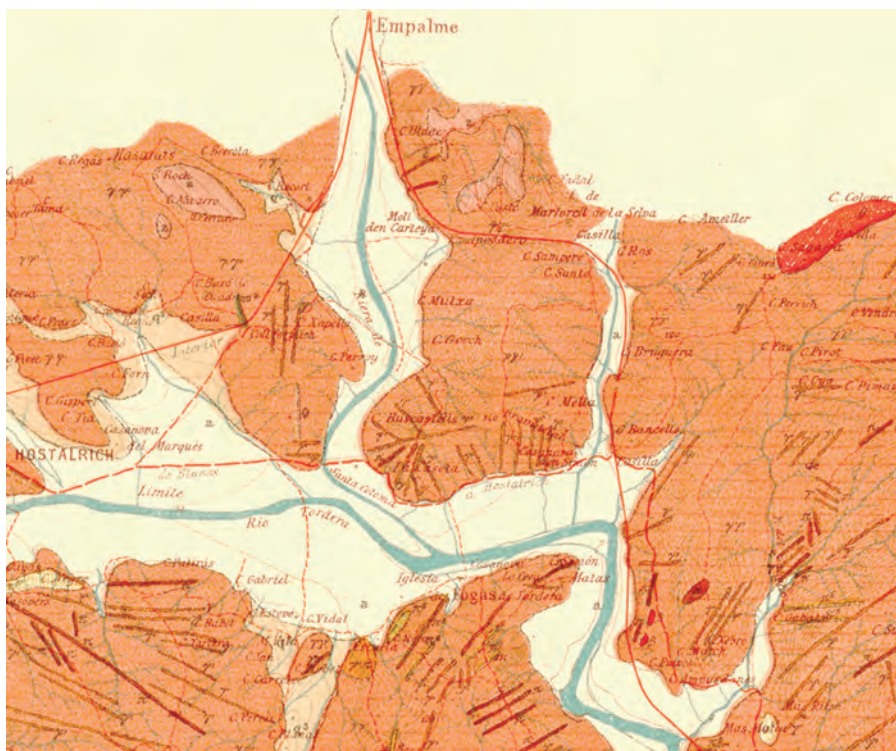
Les propostes etimològiques que exposa Coromines per al Buscastell eivissenc es poden resumir en dues (*OnCat* I: 77-80, s. v. *Buscastell*; III: 150, s. v. *Buscastell*): La primera, ja que a Catalunya també hi ha dos llogarets de nom Buscastell, un al Ripollès, documentat el 996 dC, i l'altre entre Hostalric i Maçanet de la Selva, documentat el 1233, consistiria que el topònim va ser exportat a Eivissa pels catalans. Coromines no descarta la possibilitat que Guillem de Buscastell provengués d'algun dels Buscastell del Principat i que donàs nom a la comarca eivissenca, com a senyor del paratge, ja que altres topònims d'Eivissa, com Besora o Bellmunt, deuen tenir aquest origen. El trasllat, doncs, és perfectament possible. La segona proposta de Coromines es basa en la suposició que Guillem de Buscastell era eivissenc i que, com a habitant de Buscastell, n'havia pres el nom. En aquest cas el topònim seria precatalà i mossàrab. Coromines recull les dues possibilitats, però s'inclina més per la segona, ja que Guillem de Buscastell no és anomenat cavaller en els documents del segle XIII, i hi apareix vora un altre suposat eivissenc, tampoc cavaller, Bernat

des Tur,¹ ambdós pràctics i coneixedors de les rodalies, que per això mateix són consultats a l'hora de solucionar dubtes sobre la partió dels quartons de Balansat i Portmany.

L'investigador Felip Cirer (1991: 22) sempre ha cregut en l'opció del trasllat del topònim, tot i que sense afegir cap nova dada a les que donava Coromines. En canvi, des dels meus primers estudis sobre l'etimologia del Buscastell eivissenc (Ribes 1992a i 1992b) fins als més recents (id. 2009), sempre he optat per l'opció del Buscastell autòcton d'Eivissa, precisament a partir de les dades de Coromines i que ell mateix només parla de dos llocs amb aquest nom, d'escassa importància, al Principat. A l'hora de cercar un ètim propi per al Buscastell eivissenc, havia gosat de suggerir (Ribes 1992), amb totes les reserves, diverses possibilitats, entre les quals considerava que la que més s'ajustava a la topografia del lloc –tot i les dificultats fonètiques–² era un ALVÈUS

1. No és forassenyat pensar que alguns homes lliures de l'època eren eivissencs d'origen no català. El cas paradigmàtic pot ser el dels Balansat, però n'hi degué haver d'altres.

2. El pas ALVÈUS CASTELL > (al) *Buscastell* s'hauria d'haver produït mitjançant un estat intermedi en què la Ë s'hauria convertit

Detall del Mapa geológico y topográfico de la provincia de Barcelona: región cuarta ó del río Tordera detallada, de Jaume Almera i Eduard Brossa. Diputació de Barcelona, 1913 (Institut Cartogràfic de Catalunya, RM. 23924). A la part central s'hi pot veure Buscastell, entre les rieres de Santa Coloma i de Martorell, a ponent i llevant respectivament, i la Tordera i el camí d'Hostalric, a migjorn.

CASTELL 'torrent del castell' germà d'un CASTELL (el puig d'Alcalà). Mentre aquest últim hauria estat traduït pels àrabs a la seua llengua, el primer s'hi hauria adaptat fonèticament i hauria estat interpretat com un topònim precedit de l'article, d'on vendria el *Buscastell* actual.

Ha estat quan he conegut el Buscastell selvatà que m'he adonat de la importància i de l'arrelament d'aquest topònim a l'actual municipi de Maçanet de la Selva, en un territori situat a la parròquia de Sant Pere de Martorell, però que en altres temps pertanyia a la de Sant Cebrià de Fogars. A més, hi ha diversos personatges, a Maçanet de la Selva, contemporanis del Guillem de Buscastell documentat a Eivissa, que bé podrien estar lligats a aquest per vincles familiars. Per altra banda, la importància del lloc i de la família Buscastell origina un cognom

en la glide palatal [j] (ALV[j]US), i posteriorment hauria desaparegut. Per altra banda, la v llatina es devia realitzar amb l'aproximant [β], de manera que la confusió b/v ja és més fàcil d'explicar, perquè hauria estat lògica en el romanç andalusí eivissenc.

que, durant segles, ha estat ben viu i que fins i tot va assolir una certa extensió territorial per les comarques properes, com veurem als apartats següents. És a partir de tenir coneixement de totes aquestes dades que prenc consciència de la importància del topònim selvatà i que entenc que la possibilitat del trasllat des de la Selva a Eivissa és altament probable.

2. Els *Buscastell* del Principat

Buscastell és en l'actualitat un topònim polivalent. Val a dir que, a més de l'eivissenc, hi ha dos Buscastells més en les terres catalanòfonas: un al Ripollès i un altre a la comarca de la Selva. Del primer, Coromines esmenta una vall anomenada *Buscastell Vell* entre Bellmunt i Sant Quirze de Besora (*OnCat* I: 78, s. v. *Buscastell*; *íd.* III: 150, s. v. *Buscastell*). No en tenim cap altra informació més, tret de la citació d'un document de 996: «ipsa gugularia de *Boscattello*» (*íd.* III: 150, s. v. *Buscastell*).³ En aquest treball, però, em centraré en l'altre, el selvatà, atès que podria ser l'origen de

l'eivissenc. Per altra banda, el profund arrelament del topònim de la Selva i la profusió de documentació en què apareix, en els últims vuit segles, fa pensar que pot ser de formació autòctona i que no té per què ser un trasllat del del Ripollès.

3. La situació del Buscastell de la Selva

El Buscastell selvatà està situat a l'extrem SW del municipi de Maçanet de la Selva, a la parròquia de Martorell, de la qual depèn. Buscastell és just vora el límit entre les demarcacions de Barcelona i de Girona, i confronta amb el municipi de Fogars, que també s'emmarca en la comarca de la Selva, tot i que ja forma part de la demarcació barcelonina. Val a dir que Buscastell pertany en l'actualitat a la parròquia de Sant Pere de Martorell, de Maçanet de la Selva, però en altres temps havia pertangut a Fogars i, encara avui, els límits municipals formen línies capricioses en la finca de Buscastell, en part fruit de la voluntat de la família Buscastell de pertànyer a la demarcació de Girona, en part per compensacions intermunicipals. Aquests detalls, però, ara no són rellevants. Sí que ho és, en canvi, aquesta ubicació a cavall entre les parròquies de Sant Cebrià de Fogars i Sant Pere de Martorell, perquè és a aquests territoris que fan referència la gran majoria de notes documentals que trobam de *Buscastell*, ja sigui si es refereixen al lloc o als antropònims que se n'han originat.

Des del punt de vista geogràfic, Buscastell constitueix un petit massís muntanyenc situat entre la riera de Santa Coloma, per la banda de ponent, la Tordera, per migjorn, i la riera de Martorell, per llevant; per la part de tramuntana, el límit de Buscastell són, al nord, les finques de can Gorg i cal Ros. És fàcil de comprendre, doncs la situació estratègica d'aquest massís, just entre-

3. Coromines indica que això degueren llegir «[...] els publicadors pòstums del *Dipl. Cat. Vic*, § 594, però cal esmenar en *Bosca<s>tello* o *Buscattello* car reconeixen que hi ha tres lletres raspades» (*OnCat* III: 150, s. v. *Buscastell*).

Vista panoràmica del pla que s'estén entre la Tordera i Buscastell, i que devia ser l'era de Buscastell, on va acampar l'exèrcit francès el 1694. Al fons, el massís de Buscastell, tot boscós, i al mig, una mica a l'esquerra, el mas de Buscastell, que domina tot el territori (fotografia: Enric Ribes).

mig del lloc on les rieres de Santa Coloma i de Martorell desguassen a la Tordera. A més, l'antic camí que unia la vila de Maçanet amb Hostalric passava per la vora nord de la Tordera, just al peu del massís de Buscastell. Els nous vials construïts a la segona meitat del s. XX, l'autovia de la Mediterrània, A-7, coneguda popularment com l'*Autopista*, i la carretera de la xarxa local primària Gi-512, han separat la mola muntanyosa de Buscastell del pla que hi ha entre aquesta i la Tordera. Però és lògic pensar que tant Buscastell com Bancells, finques veïnes, es devien prolongar cap al sud fins a la Tordera, mitjançant un pla de diversos 500 m d'ample.⁴

4. Descripció del lloc

La propietat de Buscastell és bàsicament muntanyosa, doncs. El vessant nord és format per una massa forestal d'importància singular: una roureda de roures africans (*Quercus canariensis*), una espècie més aviat rara en terres catalanes. A la part central del vessant de tramuntana del massís de Buscastell hi ha el pou de glaç de Buscastell, ja documentat al s. XVII,⁵ que és un dels

més grans de Catalunya i va ser restaurat entre 1997 i 2002 pel Taller d'Història de Maçanet de la Selva, amb l'ajuda econòmica de l'Ajuntament, la Diputació de Girona i la Generalitat. La part central del massís és també la més elevada: el turó de Buscastell assoleix una altura de 116 m, ben considerable si tenim en compte que les altures sobre el nivell del mar de les ribes de les rieres de Santa Coloma, de la Tordera i de Martorell són d'entre 40 i 50 m. A 100 metres a ponent del cim del turó hi ha el mas de Buscastell, un casal gran que inclou capella, masoveria, porxo i altres dependències. A tocar de la casa, orientada cap a migjorn, hi ha els camps de cultiu, al SSE, en zona desforestada, i una feixa que havia estat hortada, amb un pou i un safareig. A pocs metres de l'hort, i en una cota inferior, hi ha la font de Buscastell. A 500 m al sud del mas de Buscastell hi ha la caseta de Buscastell, que antigament no formava part de la propietat de Buscastell, sinó del mas Vidal, de Fogars, fins que els seus propietaris la van vendre, el 1701, a Francesc Buscastell. D'aleshores ençà es va utilitzar com a masoveria de la masia de Buscastell. Val a dir que, en l'actualitat, la majoria dels informants maçane-

tencs usen el nom en plural: *Buscastells*, *can Buscastells*, la *font de Buscastells*, etc. Aquesta pluralització deu tenir l'origen en aquesta dualitat d'habitatges que hi ha a la propietat de Buscastell des de 1701. Per altra banda, però, cal assenyalar que la nomenclatura i la retolació oficials mantenen el singular. De la mateixa manera, la família que actualment viu al poble de Maçanet i que en conserva el motiu familiar també és coneguda com de *can Buscastell*, i ocasionalment de *can Buscastells*.⁶ Ací, tot i donant per suposat que pràcticament sempre hi ha les dues variants (singular i plural), usaré l'originària.

5. El topònim i l'etimologia

Les propostes etimològiques es poden resumir en tres de bàsiques, que exposa Coromines (*OnCat* I: 77-80, s. v. *Buscastell*; III: 150, s. v. *Buscastell*): a) un ètimon BURGS-CASTELL 'castell del burg' que és la possibilitat per la qual s'inclina el mestre; b) un BONUS CASTELLUM 'bon castell'; i c) un BOSKO-CASTELLI 'castell del bosc'.

En tots tres casos, els ètims prenen com a base l'existència d'un castell, òbviament no com l'entenem avui, com un gran edifici amb una forta estructura defensiva, sinó com una petita construcció, amb funcions defensives i de vigilància, ubicada en un lloc estratègic. No s'ha demostrat fins ara, documentalment ni arqueològicament, que al cim del turó de Buscastell hi hagi

4. De fet, el lloc on va acampar l'exèrcit francès, el 1694, de pas cap a Hostalric, era l'era de Buscastell, que estava situada al nord de la Tordera i al sud del massís, vora el camí de Maçanet a Hostalric (Peytaví 2006: 125).

5. El pou de Buscastell és un notable exemplar de l'arquitectura civil del segle XVII, que destaca per les seues mides i pel seu grau de conservació. Les primeres referències documentades que en tenim són de 1650, quan n'era propietari Miquel Buscastell. Els murs

són de maçoneria de pedra granítica d'uns 80 cm de gruix; el diàmetre és de 8'50 x 9'20 i té una altura d'11'20 m. És de forma totalment cilíndrica, i està cobert per una cúpula on coexisteixen pedra i rajols fets en un forn situat a uns 100 metres del pou i que va desaparèixer fa més de quaranta anys (Roura 1988: 65-66).

6. Vegeu Ribes (2014: 13).

A l'esquerra, vista actual del mas de Buscastell. A dalt, l'entrada actual de la finca de Buscastell (fotografies: Enric Ribes).

hagut mai cap construcció de caràcter defensiu o d'observació, però entra dins el terreny del que és molt probable. A la primeria del segle XIII ja hi havia un mas,⁷ i era habitual

7. En un document de 1213 es diu: «[...] Dímíto Guillelmo filio meo mansum quam inhabitat Poncius de buscastel cum hominibus et feminis et pertinenciis suis et tenedonibus, qui est in parrochiam [...]». Testament d'Ermessenda de Cartellà, 19 de desembre de 1213 (Marquès 1983: 359-365). Aquest mas apareix també esmentat en dos documents de 1293, de l'11 d'abril i l'11 de maig, mitjançant els quals Ponç Hug, comte d'Empúries, i la seua muller, Marquesa, concedeixen en feu a Bernat de Cartellà els masos que tenen a Sant Llorenç de Maçanet i el mas Buscastell de Martorell, i totes les hosts i cavalcades que tenen en aquests masos i a les bordes de Bernat de Cartellà, a la parròquia de Maçanet (BC, Arxiu Històric, pergami núm. 151, registre núm. 12211; i original primer (325 x 284 mm): BC, Arxiu Històric, pergami núm. 151, registre núm.

aleshores construir on ja hi havia altres construccions, o restes, i aprofitar-les per a la nova construcció. Com hem indicat més amunt, la situació del turó és estratègica, sobre la riera de Santa Coloma, la Tordera i la riera de Martorell, i dominant una de les vies principals de comunicació entre Tordera, Maçanet i Hostalric, és a dir, entre Girona i Barcelona per l'interior. Atesa la situació estratègica del lloc, el que resultaria estrany seria que mai no s'hagués utilitzat amb funcions defensives o de vigilància. Res no obsta, doncs, perquè es pugui establir una relació semàntica entre el Buscastell maçanetenc i els castells del llatí

12.232. Carta partida per ABC, a la part inferior. Bon estat de conservació. Al dors: «Nº 64. D». Mallorquí 2015: 334-336; doc. 173).

vulgar o del primer romanç protocatalà.

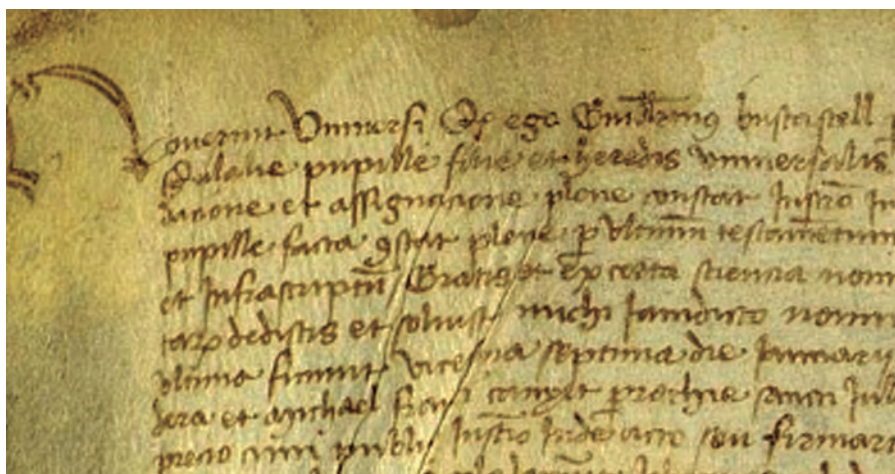
Ara ve, però, la segona part del topònim: amb què hem de relacionar *Bus-*? Amb *burg*, amb *bo* o amb *bosc*? Coromines sembla inclinar-se per la primera opció. Ho fa des d'una perspectiva estrictament teòrica i en base a la possible evolució fonètica del topònim, ja que força una relació entre *Buscastell* i *Buixalleu*, d'una manera que no em sembla gaire convincent. Però si tenim en compte la realitat del lloc, difícilment pot relacionar-se amb un burg, 'vila fortificada' o 'vila petita'. Si el mot *castell* podia correspondre –i de fet era així moltes vegades– a una petita construcció defensiva, el nom de *burg* sempre corresponia a un conjunt d'edificacions. Però a Buscastell només hi ha un mas, potser fortificat en

algun temps, però un mas, per més que pogués ser gran, que difícilment podia ser considerat un burg. Així, pensar en un 'burg del castell' o en un 'castell del burg', seria una exageració totalment desmesurada. Improbable.

La segona proposta, un BONUS CASTELLUM 'bon castell', tampoc no sembla gaire convincent: què podríem entendre per un 'castell bo'? El que estava ben construït? Edificat sòlidament? El que dominava el territori? Si hi havia una petita construcció defensiva al cim de Buscastell, potser era prou sòlida i consistent, i amb tota seguretat dominava el territori proper, però en cap cas millor que castells –i ara sí: autèntics castells– propers, com el de Torcafelló, Hostalric, Argimon, etc. La funció primordial dels topònims és la distintiva; un topònim no és útil si no serveix per a distingir un lloc dels altres. Aplicar el nom de 'castell bo' a una petita construcció defensiva voltada de construccions més importants només s'entendria des de la ironia o la befa, i ni l'una ni l'altra solen aplicar-se a la toponímia, tret de casos puntuals i anecdòtics.

Ens queda la tercera possibilitat, el BOSKO-CASTELLI 'castell del bosc'. Ja hem dit abans, en descriure el lloc, que Buscastell és cobert de bosc i que hi ha una roureda imponent. De fet, un dels documents més antics que es refereixen al lloc de Buscastell, de 1233, ja parla del bosc. Vet ací la cita de Corromines: «L'homònim [de Buscastell] situat a La Selva, va com afr. a. 1233, d'un lloc "in plano de Bencellos, Mer. Breda --- alveo de Tordaria, circio via qui pergit S. P. de Martorello et vadit apud Falgàs et in boscho de Buzcastello" (Cart. de Roca-rossa, § 156); i en un doc. de 1215 del Cartulari (§ 74) signen Ponç de Buzcastello i Pere de id. [...]» (OnCat III, 150, s. v. Buscastell).

Aquesta tercera hipòtesi etimològica, doncs, sembla la més congruent des del punt de vista semàntic: a Buscastell sempre hi ha hagut un bosc de característiques singulars i, encara ara, con-

A dalt, detall del document de 1459 en què apareix Guillem Buscastell (ANC, fons ANC1-714 / Llinatge Regàs-Cuyàs, ANC1-714-T-116).

A la dreta, restes actuals de l'antiga font de Buscastell (fotografia: Enric Ribes).

serva autèntics monuments naturals.

6. L'antropònim

Com a antropònim, Buscastell sembla tenir un origen toponímic clar: en els primers segles, XII i XIII, els noms solen indicar-ho amb la preposició: *de Buscastell*. En el segle XV, ja apareix *Buscastell* fixat com a cognom, sense anar precedit de la preposició; des d'aleshores fins al segle XX, tenim constància de nombrosos personatges que porten el cognom Buscastell, i fins i tot disposam dels esquemes generacionals

de dues branques de famílies Buscastell.

6.1. Etapa de no consolidació dels cognoms: Buscastell indica l'origen

Vet ací una taula on apareixen documentats al segle XIII cinc personatges vinculats a Buscastell: Ponç de Buscastell i Pere de Buscastell (hem de suposar que nascuts al segle XII), Guillem de Buscastell, Guerau de Buscastell i Bernat de Buscastell. Tots cinc deuen estar emparentats entre ells i són al servei dels senyors de Cartellà, cavallers de Maçanet de la Selva.

Taula 1: Els *Buscastell* documentats al segle XIII

<i>Nom</i>	<i>Data del document</i>	<i>Actuació</i>	<i>Text</i>
Ponç de Buscastell	1204, 28 d'agost ⁸	Signa com a testimoni d'un establiment que fan Ermessenda de Cartellà i el seu fill Arnau Guillem.	«Sig+num Poncii de Buzcastello.»
	1207, 7 de març ⁹	Ell i la seua muller estableixen a Pere Vives i Berenguera un honor que tenen al coll de Palomeres, a la parròquia de Sant Pere de Martorell.	«Sit notum cunctis quod ego, Poncii de Buschastello, et uxor mee, Berengarie, donamus tibi, Petrum Viues, et uxori tue, Berengarie, et uestra posteritate post uos illum honorem quem nobis habemus in simul cum uos, scilicet ad Collo Palumma-riis [...].»
	1213, 19 de desembre ¹⁰	Testament d'Ermessenda de Cartellà. Deixa al seu fill Guillem el mas on viu Ponç de Buscastell.	«Dimito Guillelmo, filio meo, mansum quam inhabitat Poncius de Buscastel, cum hominibus et feminis et pertinentiis suis et tene-donibus, qui est in parrochiam Sancti Cipriani de Falgars [...].»
	1215 ¹¹	Signa en un document.	
	1217, 4 de juliol ¹²	Signa com a testimoni i batle de Bernat de Cartellà en un establiment que aquest fa a Pere d'Oliva i la seua muller d'un mas situat a la parròquia de Sant Pere de Martorell.	«Petrus, presbiter, in cuius manu Poncii de Buscastello, baiuli, firmo et subscribo.»
Pere de Buscastell	1215 ¹³	Signa en un document.	
Guillem de Buscastell	1234, 1 de juliol ¹⁴	Signa com a testimoni la concessió que fan Bernat de Cartellà i la seua esposa a Guillem de Riudemills i la seua muller del dret a moldre el blat als molins de Cartellà.	«Sig+num Guillelmi de Buscastello.»
	1239, 18 de març ¹⁵	Signa com a testimoni i batle del senyor de Cartellà en la compra-venda d'un quadre de terra situat al pla de Martorell.	«Sig+num Guillelmi de Buscastel, bajuli.»

8. Pergamí original (110 x 218 mm): BC, Arxiu Històric, pergamí núm. 173, registre núm. 12.183. Carta partida per ABC, escrit al marge lateral esquerre. Bon estat de conservació, amb la tinta esvanida en alguns punts. Al dors: «364. E»; «D-en Pugol». (Mallorquí 2015: 170-171; doc. 63).

9. Pergamí original (66 x 259 mm): BC, Arxiu Històric, pergamí núm. 278, registre núm. 12.080. Bon estat de conservació, excepte per la taca al marge dret. Al dors: «[...]». (Mallorquí 2015: 174-175; doc. 66).

10. Còpia de 1225 (163 x 359 mm): ACA, Ordes Religiosos i Militars, Santa Maria de Montalegre, carpeta 5, pergamí núm. 217, ex B. Bon estat de conservació. Al dors: «Testament de Ermessenda de Cartellà. Regest factus. N° XXII». (Mallorquí 2015: 176-180; doc. 68).

11. *Cart.* de Roca-rossa, § 74 (*OnCat* III, 150, s. v. *Buscastell*).

12. Pergamí original (241 x 161 mm): BC, Arxiu Històric, pergamí núm. 359, registre núm. 12.030. Bon estat de conservació. Al dors: «N^o... E». (Mallorquí 2015: 187-188; doc. 74).

13. *Cart.* de Roca-rossa, § 74 (*OnCat* III, 150, s. v. *Buscastell*).

14. Pergamí original (213 x 157 mm): BC, Arxiu Històric, pergamí núm. 54, registre núm. 12.208. Carta partida per ABC. Bon estat de conservació, amb la tinta una mica esborrada a la meitat dreta del document. Al dors: «N° 462»; «Establiment. 1 juliol 1234». (Mallorquí 2015: 211-212; doc. 89).

15. Pergamí original (209 x 146 mm): BC, Arxiu Històric, pergamí núm. 173, registre núm. 12.173. Bon estat de conservació. Al dors: «N° 352». (Mallorquí 2015: 220-221; doc. 93).

Taula 1: Els *Buscastell* documentats al segle XIII (continuació)

<i>Nom</i>	<i>Data del document</i>	<i>Actuació</i>	<i>Text</i>
Guillem de Buscastell	1266, 15 d'octubre ¹⁶	Signa com a testimoni i batle dels senyors de Cartellà en un establiment que aquests fan a favor de Ferrer de Martorell d'un saió de terra, a la parròquia de Sant Pere de Martorell.	«Sig+num Guillelmi de Buscastello, baiuli.»
	1270, 26 de febrer ¹⁷	Apareix en l'enumeració dels censos que la casa de Maçanet obté, per raó de senyoria, de la parròquia de Sant Pere de Martorell de la Selva.	«Primum facit mansus de Buscastello unum porcum anuatim preter meliorem secundum et, si non habet porcum siue porcum, dat duos solidos bone monete. [...] Item concessit Guillelmus de Buscastello quod omnes honores quas tenet mansus de Gurgo et mansus Boschet et borda Natali dant tascham domino de Macianeto. [...] Sig+num Guillelmi de Buscastello.»
Guerau de Buscastell	1277, 17 de gener ¹⁸	Signa com a testimoni i batle dels senyors de Cartellà en una venda que fan a Berenguer de Martorell d'un camp situat a la parròquia de Martorell.	«Sig+num Geralli de Bucecastro, bayulo predictorum.»
	1278, 26 d'abril ¹⁹	Signa com a testimoni i batle dels senyors de Cartellà, a qui pertanyia el domini directe d'una coromina que Pere d'Oliva i la seua muller i fills estableixen a Ramon de Martorell.	«Sig+num Geraldi de Buscastello, baiuli, qui hoc firmo.»
Bernat de Buscastell	1299, 14 de juny ²⁰	Renuncia a la rectoria d'Hostalric.	

16. Pergamí original (193 x 189 mm): BC, Arxiu Històric, pergamí núm. 151, registre núm. 12.141. Bon estat de conservació. Al dors: «*Venda. N° 408*». (Mallorquí 2015: 273-274; doc. 139).

17. Pergamí original (294 x 146 mm): BC, Arxiu Històric, pergamí núm. 172, registre núm. 12.182. Bon estat de conservació. Al dors: «*N° 348*». (Mallorquí 2015: 274-276; doc. 140).

18. Original (149 x 173 mm): BC, Arxiu Històric, pergamí núm. 295, registre núm. 13.448. Bon estat de conservació, excepte la tinta esvanida en alguns punts. Al dors: «*N° 407. V*». (Mallorquí 2015: 291-293; doc. 147).

19. Pergamí original (301 x 185 mm): BC, Arxiu Històric, pergamí núm. 278, registre núm. 12.082. Bon estat de conservació. Al dors: «*[N° 165]*». (Mallorquí 2015: 298-300; doc. 151).

20. Arxiu Diocesà de Girona. Número: G-001-00513, llibre: G-1, full: f 102v.

No sabem la relació familiar que hi havia entre tots cinc personatges, però atès que es tracta de la mateixa família, i que en molts dels documents esmentats solen aparèixer com a batles i/o testimonis dels senyors de Cartellà, no sembla gens forassenyat suposar que hi ha una línia directa de parentiu: Ponç de Buscastell potser era el pare de Guillem de Buscastell, i aquest de Gue-

rau de Buscastell. Pere de Buscastell, signatari d'un document amb Ponç, bé podria ser-ne germà o tenir-hi algun altre grau de parentiu (pare o fill?). Bernat de Buscastell, l'últim dels cinc, bé podia ser fill o germà de Guerau. És aquest Guerau de Buscastell, precisament, el contemporani del Guillem de Buscastell documentat a Eivissa. Es tractava de dos germans? El Gui-

llem de Buscastell documentat a Eivissa era fill del Guillem de Buscastell maçanetenc? És una possibilitat, evidentment.

Cal tenir present que en la documentació eivissenca apareixen altres personatges que podien procedir d'aquestes contrades gironines: Guillem de Lloret, Guillem de Buscastell i Ferrer de Maçanet són alguns dels personatges documen-

tats a l'Eivissa de la darrerria del segle XIII, devers 1286 (Macabich 1965, I: 265-266). I en les relacions de personatges documentats al segle XIII a Eivissa per Macabich (íbid.: 281-284), trobam Joan Anglès, P. d'Arbúcies, G. de *Buzcastel* [sic], Guillem de Girona, G. de Pals, P. de Sant Feliu, Pere de Sais, entre els que presenten més evidències de provenir de les actuals comarques gironines, però n'hi apareixen molts altres, amb relacions menys evidents, com Ramon de Cornellà, canonge de Girona (Marí 1976: 51). Tanmateix, si una cosa demostren aquests noms és que la presència de gironins a l'Eivissa de la postconquesta era quelcom habitual, i que, per tant, no tendria res d'estrany

que el Guillem de Buscastell d'Eivissa fos parent –potser fill i germà respectivament– de Guillem de Buscastell i de Guerau de Buscastell, maçanetencs al servei dels senyors de Cartellà, cavallers de Maçanet de la Selva.

6.2. Etapa de consolidació del cognom Buscastell

Tot i que es tracta d'un cognom o llinatge prou documentat, com veurem a continuació, no sol aparèixer en els tractats d'onomàstica: ni Lluís Almerich (1968) ni Josep Maria Albaigès (2005) no en parlen. Només el DCVB (II: 752, s. v. *Buscatells*) recull el cognom *Buscatells* [sic] com a propi de Lloret de Mar. I Moll (1982: 230) diu que *Buscatells*

sembla el plural d'un derivat diminutiu de *bosc*: *boscattell*. Ni recullen bé el cognom, ni el relacionen amb el topònim.

El 1459 ja trobam un personatge que utilitza *Buscastell* com a llinatge: es tracta de Guillem Buscastell, de la parròquia de Sant Cebrià de Fogars, curador d'Eulàlia, pubilla i hereva universal de Nicolau s'Oliva, de la parròquia de Sant Llorenç de Maçanet, que el 16 de març signa una àpoca a favor de Jaume Mateu, de Sant Llorenç de Gase-rans.²¹

Vegem, a continuació, una tau-la resum dels diversos personatges amb cognom *Buscastell*, que he trobat documentats en els segles XV-XX:

Taula 2: Persones amb el cognom <i>Buscastell</i> , segles XV-XX					
Any	Nom	Arxiu	Número	Llibre i full	Assumpte
1459	Guillem Buscastell	ANC	Fons ANC1-714 / Llinatge Regàs-Cuyàs	ANC1-714-T-116	Signa una àpoca com a curador.
1584	Benet Buscastell	ADG	D-242-02367	D-242 f 61v	Rector de Sant Climent d'Amer.
1587	Benet Buscastell	ADG	D-24503597	D-245 f 183v	Permuta de la rectoria de Sant Climent d'Amer.
1592	Benet Buscastell	ADG	D-247-04860	D-247 f 176v	Donació a Benet Buscastell.
1597	Benet Buscastell	ADG	D-251-06493	D-251 f 80	Permuta el benefici de Santa Maria de Castellfolit.
1597	Benet Buscastell	ADG	G-092-03282	G-92 f 180	Funda un personat a convertir en causapia.
1612	Benet Buscastell	ADG	D-265-04498	D-265 f 404v	Rector de Caldes d'Estrac.
1612	Benet Buscastell	ADG	D-265-04499	D-265 f 406v-413	Funda el benefici del Roser a Canet de Mar.
1612	Benet Buscastell	ADG	D-265-04501	D-265 f 415	Fa procura a Narcís Vives.
1612	Benet Buscastell	ADG	D-265-04511	D-265 f 428	Li confereixen el benefici del Roser.
1612	Benet Buscastell	ADG	G-109-00967	G-109 f 180-185	Dota el benefici del Roser.
1616	Benet Buscastell	ADG	D-269-06116	D-269 f 538	Augmenta la dotació amb una casa.
1623	Benet Buscastell	ADG	Processos moderns (1585-1864)	Llibre Dalmau Collferrer f 54	Procés contra Jaume Trilles.
1627	Benet Buscastell	ADG	D-282-03102	D-282 f 102v	Permuta el benefici del Roser.
1627	Benet Buscastell	ADG	Resolucions de marmessories	642	Prevere resident a Canet de Mar
21. Fons ANC1-714 / Llinatge Regàs-Cuyàs, ANC1-714-T-116.					

Taula 2: Persones amb el cognom *Buscastell*, segles xv-xx (continuació)

<i>Any</i>	<i>Nom</i>	<i>Arxiu</i>	<i>Número</i>	<i>Llibre i full</i>	<i>Assumpte</i>
1669	Josep Buscastell	ANC	D-324-04960	D-324 f 54v	Li confereixen el benefici del Roser.
1676	Pau Buscastell	ADG	D-331-02178	D-331 f 18	Pagès de Fogars. Paga lluïció d'un censal.
1677	Pau Buscastell	ADG	D-332-02704	D-332 f 177	Reducció del delme d'una terra de Martorell.
1680	Mariàngela Buscastell	ADG	D-335-03486	D-335 f 105	De Fogars, consent a la resignació del benefici de Sant Miquel de Maçanet.
1682	Francesc Buscastell	ADG	D-337-04328	D-337 f 295	Clergue de Llagostera. Li confereixen el benefici de Sant Feliu de Llagostera.
1685	Francesc Buscastell	ADG	D-340-04877	D-340 f 116v	Permuta el benefici pel de Santa Maria de Castelló.
1689	Josep Buscastell	ADG	D-344-05941	D-344 f 177v	Venda d'un censal de 106 sous.
1691	Francesc Buscastell	ADG	D-346-06377	D-346 f 178v	El declaren hàbil per a la rectoria de Fitor.
1691	Francesc Buscastell	ADG	D-346-06390	D-346 f 190v	Permuta un personat amb Joan Bofill.
1691	Francesc Buscastell	ADG	D-346-06391	D-346 f 191v	Augmenta el personat amb 80 lliures.
1691	Francesc Buscastell	ADG	D-346-06392	D-346 f 193	Prevere de Llagostera. Permuta el personat amb Joan Vila.
1691	Francesc Buscastell	ADG	D-346-06449	D-346 f 253v	Rector de Fitor. Fa professió de fe.
1693	Antoni Buscastell	ADG	D-348-06922	D-348 f 144v	Clergue de Fogars. Funda un personat.
1693	Antoni Buscastell	ADG	D-348-06923	D-348 f 146	Permuta el personat per un benefici d'Antoni Terrida.
1696	Francisco [sic] Buscastell	Peytavi 2006			Pagès. Litigi amb el rector de Fogars de Tordera.
1696	Francesc Buscastell	ADG	D-351-07634	D-351 f 169	Rector de Fitor. Funda un personat.
1697	Francesc Buscastell	ADG	G-142-03206	G-142 f 209	Francesc Albertí pren possessió del personat fundat per Francesc Buscastell.
1697	Antoni Buscastell	ADG	D-350-07470	D-350 f 264	Prevere de Sant Genís de Palafolls. Funda un personat.
1697	Antoni Buscastell	ADG	D-350-07471	D-350 f 266	Permuta el personat i un benefici.
1698	Francesc Buscastell	ADG	G-142-03228	G-142 f 255	Li confereixen la doma major de Vidreres.
1699	Josep Buscastell	ADG	Processos moderns (1585-1864)	Llibre Joan Verdalet f 142	Canonge de Vilabertran. Li reclamen un deute.
1703	Antoni Buscastell	ADG	D-357-00731	D-357 f 129	Antoni Terrida prolonga i augmenta el personat d'Antoni Buscastell.
1705	Josep Buscastell	ADG	D-359-01198	D-359 f 123v	Obtentor d'una canongia de Vilabertran.
1715	Joan Serra i Buscastell	ADG	G-147-0036	G-147 f 74	Pren possessió de la doma simple de Cornellà de Terri
1716	Francesc Buscastell	ADG	D-370-03861	D-370 f 179v	Permuta un personat amb Pere Bellell.

Taula 2: Persones amb el cognom *Buscastell*, segles xv-xx (continuació)

<i>Any</i>	<i>Nom</i>	<i>Arxiu</i>	<i>Número</i>	<i>Llibre i full</i>	<i>Assumpte</i>
1716	Francesc Buscastell	ANC	D-370-03948	D-370 f 265	Detreu 700 lliures del personat per fundar-ne un altre.
1716	Francesc Buscastell	ADG	D-370-03950	D-370 f 268	Permuta un personat amb Miquel Terme.
1716	Francesc Buscastell	ADG	D-370-03951	D-370 f 269	Miquel Terme augmenta 400 lliures el personat anterior.
1717	Pere Joan Serra i Buscastell	ADG	D-371-04167	D-371 f 235	Li confereixen un personat en virtut de provisió.
1717	Joan Serra i Buscastell	ADG	D-371-04087	D-371 f 143	Domer de Cornellà, obtentor del benefici del Roser de Breda. Permuta un personat amb Josep Ferrer.
1717	Josep Buscastell	ADG	D-371-04132	D-371 f 191v	Joan Serra Buscastell, domer de Cornellà, insta la col·lació del benefici del Roser de Canet de Mar, vacant per òbit de Josep Buscastell, al qual ha estat presentat pels jurats de Canet.
1717	Joan Serra Buscastell	ADG	D-371-04132	D-371 f 191v	
1718	Pere Joan Serra i Buscastell	ADG	D-372-04350	D-372 f 144	Augmenta 50 lliures un personat.
1718	Francesc Buscastell	ADG	D-372-04351	D-372 f 144v	Obtentor del benefici de Sant Sebastià de la Seu. Permuta un personat.
1718	Francesc Buscastell	ADG	Processos moderns (1585-1864)	Llibre Cristòfol Riera f 140	Beneficiat de la Seu, reclama a Jaume Tió, domer de Vidreres.
1718	Pere Joan Serra i Buscastell	ADG	D-372-04351	D-372 f 144v	Permuta uns personats.
1730	Francesc Buscastell	ADG	Testaments	73	Domer de Vidreres, natural de Llagostera.
1730	Benet Buscastell	ADG	A-057-00423	A-57 f 161	Fundador d'un benefici.
1730	Pere Buscastell	ADG	D-384-00105	D-384 f 118v	Insta la col·lació del benefici del Roser de Canet de Mar.
1730	Pere Buscastell	ADG	D-384-00124	D-384 f 140	Fa procura a Joan Catà, sastre de Canet de Mar.
1730	Pere Joan Buscastell	ADG	A-057-00423	A-57 f 161	Beneficiat de la Seu.
1732	Pere Buscastell	ADG	D-386-00480	D-386 f 33	Beneficiat de la Seu i obtentor de la doma simple de Cornellà. Permuta un personat.
1733	Francesc Buscastell	ADG	D-387-00719	D-387 f 164v	Clergue. Josep Ferrer i Vidal, prevere de Tordera, la fa procura.
1740	Francesc Buscastell	ADG	D-394-02485	D-394 f 124v	Clergue. Josep serra, pagès de Maçanet, li fa patrimoni.
1742	Francesc Buscastell	ADG	A-063-00569	A-63 f 371	Prevere resident a Caldes de Malavella.
1742	Francesc Buscastell	ADG	D-396-02999	D-396 f 122v	Prevere. Insta la col·lació del benefici del Roser de Canet de Mar, per òbit de Pere Buscastell.
1742	Pere Buscastell	ADG	A-063-00569	A-63 f 371	Prevere resident a Caldes de Malavella.

Taula 2: Persones amb el cognom *Buscastell*, segles xv-xx (continuació)

<i>Any</i>	<i>Nom</i>	<i>Arxiu</i>	<i>Número</i>	<i>Llibre i full</i>	<i>Assumpte</i>
1742	Pere Buscastell	ADG	D-396-02999	D-396 f 122v	Francesc Buscastell insta la col·lació del benefici del Roser de Canet de Mar, per òbit de Pere Buscastell.
1742	Pere Buscastell	ADG	D-396-03041	D-396 f 153v	Josep Cases i Lluçà, clergue de Vic, insta la col·lació del benefici de Sant Sebastià de la Seu, vacant per òbit de Pere Buscastell.
1742	Pere Buscastell	ADG	D-396-03061	D-396 f 171v	Josep Cases i Lluçà, clergue de Vic, insta la col·lació del benefici de Sant Sebastià de la Seu, vacant per òbit de Pere Buscastell.
1748	Francesc Buscastell	ADG	Processos moderns (1585-1864)	Llibre Domènec Buixons. Causes beneficials f 105	Rector de Vallcanera.
1756	Pere Buscastell	ADG	A-077-00878	A-77 f 430	Fundador d'un benefici.
1756	Francesc Buscastell	ADG	A-077-00878	A-77 f 430	Estudiant de Maçanet de la Selva.
1756	Francesc Buscastell	ADG	D-410-06274	D-410 f 9	Clergue de Maçanet de la Selva. Insta la col·lació del benefici del Roser de Canet de Mar.
1760	Francesc Buscastell	ADG	Capellans		Natural de Maçanet de la Selva. Ordenat sacerdot.
1770	Esteve Morat i Buscastell	ADG	U-283-05382	U-283 f 174	Pagès de Fogars. Dota la fundació de 32 mis-ses.
1771	Pau Buscastell	ADG	Processos moderns (1585-1864)	Llibre Narcís Soler f 195	Pagès de Tordera. Disputa amb Josep Puig Delmàs, claver de Tordera, per l'aprofitament del bosc.
1772	Maria Buscastell i Sabater	ADG	U-283-05433	U-283 f 251v	Dota la fundació de 4 aniversaris a Fogars.
1775	Pau Sabater i Buscastell	ADG	D-429-00712	D-429 f 118	Escolar de Fogars. Funda un personat amb 25 lliures.
1775	Pau Sabater i Buscastell	ADG	D-429-00751	D-429 f 184	Clergue de Fogars. Augmenta un personat que té fundat.
1775	Pau Sabater i Buscastell	ADG	D-429-00752	D-429 f 187	Permuta el personat amb Pau Sambola i Oliver, prevere d'Hostalric.
1775	Pere Sabater i Buscastell	ADG	Processos moderns (1585-1864)	Llibre Domènec Buixons. Causes beneficials f 162	Causa contra ell pel benefici de la Mare de Déu d'Hostalric.
1776	Clara Buscastell i Rovira	ADG	D-430-00850	D-430 f 70	De Maçanet de la Selva, fa patrimoni a Josep Buscastell, clergue, fill seu.
1776	Josep Buscastell Rovira	ADG	Capellans		Nascut a Maçanet de la Selva. Ordenat sacerdot.
1776	Josep Buscastell	ADG	D-430-00850	D-430 f 70	Clergue. La seua mare, Clara Buscastell i Rovira, de Maçanet de la Selva, li fa patrimoni.
1776-1779	Josep Buscastell	ADG	G-140-02973	G-140 f 183	Li confereixen una canongia de Vilabertran.

Taula 2: Persones amb el cognom *Buscastell*, segles xv-xx (continuació)

<i>Any</i>	<i>Nom</i>	<i>Arxiu</i>	<i>Número</i>	<i>Llibre i full</i>	<i>Assumpte</i>
1780	Pau Buscastell i Sabater	ADG	Capellans		Natural de Fogars. Ordenat sacerdot.
1790	Francesc Pons i Buscastell	ADG	D-445-03320	D-445 f 192	Estudiant. Insta la col·lació del benefici de Sant Josep d'Hostalric.
1790	Francesc Buscastell i Sabater	ADG	Capellans		Natural d'Hostalric. Tonsura.
1794	Pau Sabater i Buscastell	ADG	D-449-03939	D-449 f 374	Col·lació del diaconil de Tordera en favor seu.
1794	Manuel Buscastell i Pasqual	ADG	Capellans		Nascut a Maçanet de la Selva. Ordenat sacerdot.
1796	Josep Buscastell	ADG	G-168-02658	G-168 f 379	Pagès de Fogars. «Vidimus» de relíquies de sant Andreu que li donen.
1798	Josep Sabater i Buscastell	ADG	G-168-02699	G-168 f 434	Concessió d'oratori privat a Josep Sabater i Buscastell i Maria Bancells, de Fogars.
1799	Francesc Pons i Buscastell	ADG	A-115-01637	A-115 f 298	Prevere.
1799	Francesc Pons i Buscastell	ADG	D-454-04567	D-454 f 286	Prevere. El presenten per al benefici de Santa Magdalena d'Hostalric.
1801	Josep Buscastell	ADG	G-169-02815	G-169 f 206v	Concessió d'oratori domèstic a favor de Josep Buscastell i Maria Bancells, de Fogars.
1801	Manuel Buscastell	ADG	D-456-04740	D-456 f 182	Prevere de Maçanet de la Selva. Col·lació de la rectoria de la Barroca en favor seu.
1803	Família Buscastell	ADG	G-170-01510	G-170	Indult d'oratori privat a favor de la família Buscastell, de Fogars.
1807	Manuel Buscastell	ADG	D-462-05336	D-462 f 172	Col·lació de la rectoria del Torn, en favor seu.
1807	Manuel Buscastell	ADG	G-171-02078	G-171	Rector del Torn. Professió de fe.
1807	Manuel Buscastell	ADG	D-462-05350	D-462 f 214	Col·lació de la rectoria de la Barroca, vacant per promoció de Manuel Buscastell.
1807	Cebrià Buscastell i Bancells	ADG	Capellans		Nascut a Fogars.
1814	Manuel Buscastell	ADG	D-469-05864	D-469 f 409	Col·lació de la rectoria d'Adri en favor seu.
1814	Francesc Pons i Buscastell	ADG	D-469-05752	D-469 f 76	Òbit. Deixa vacant el benefici de Sant Josep d'Hostalric.
1815	Manuel Buscastell	ADG	D-470-06050	D-470 f 306	Col·lació de la rectoria del Torn, vacant per promoció de Manuel Buscastell.
1815	Francesc Pons i Buscastell	ADG	A-130-01991	A-130 f 991	Presenta Fidel Pons i Maça per al benefici de Sant Josep d'Hostalric.
1818	Francesc Buscastell i Rovira	ADG	D-473-06484	D-473 f 112	Òbit. Deixa vacant el benefici del Roser de Canet de Mar.
1818	Pere Buscastell	ADG	A-132-02102	A-132 f 657	Fundador del benefici del Roser de Canet de Mar.
1818	Manuel Buscastell	ADG	A-132-02102	A-132 f 657	Rector d'Adri. Presentat pels regidors de Canet de Mar per al benefici del Roser.

Taula 2: Persones amb el cognom *Buscastell*, segles XV-XX (continuació)

Any	Nom	Arxiu	Número	Llibre i full	Assumpte
1818	Manuel Buscastell	ADG	D-473-06484	D-473 f 112	Prevere natural de Maçanet de la Selva. Presentat pels regidors de Canet de Mar per al benefici del Roser.
1832	Pau Sabater i Buscastell	ADG	U-289-00209	U-289 f 181	Comptes del benefici de Sant Pere de la Seu, fundat per Pau Sabater i Buscastell, de Fogars.
1833	Cebrià Buscastell i Bancells	ADG	Capellans		Ordenat sacerdot.
1857	Manuel Buscastell	ADG	D-493-02234	D-493 f 61	Òbit. Deixa vacant la rectoria d'Adri.
1868	Gerard Buscastells i Callicó	SAMLM	Padró municipal de Lloret		Mariner de 35 anys, casat. Viatja a Matanzas.
1881	Josep Sabater i Buscastell	ADG	G-179-01737	G-179	Indult d'oratori privat a favor de Josep Sabater i Buscastell, de Martorell.
1884	Josep Sabater i Buscastell	ADG	Fons AHG170-231 / Govern Civil de Girona	AHG170-231-T2-7217	Informe sobre sol·licitud seua per aprofitar les aigües de la Tordera.
1892	Josep Sabater i Buscastell	ADG	D-036-01749	D-36 f 81	Maria Rusalleda i Comes, viuda de Josep Sabater i Buscastell, d'Hostalric, funda el benefici de Sant Josep a Hostalric.
1896	Raimunda Cusell i Buscastell	ADG	Monges	Fitxa 369	Ordenada el 17 de juny. Natural de Mataró. Congregació de les caputxines, a Girona.
1941	Salvador Caça Buscastells	AHG	Fons AHG170-247 / Magistratura de Treball de Girona	AHG170-247-T2-5132	Reclama subsidi de vellesa.

Com veim, alguna vegada es troben variants amb supressió d'una *s* (*Buscatell*) o pluralitzades (*Buscastells*, *Buscastells*). En tot cas, sembla que el cognom ja ha desaparegut al segle XXI o és en vies de fer-ho. Ni a les estadístiques de l'Idescat ni de l'INE no apareix en cap variant, cosa que vol dir que, si existeix el cognom, té una freqüència inferior a 5, sia com a primer cognom, sia com a segon. A les pàgines blanques de la guia telefònica tampoc no trobam cap rastre d'aquest llinatge, en cap de les seues formes, ni a Girona ni a Barcelona.²²

Tanmateix, tant si ara sobreviu com si no, el cognom *Buscastell* està

llargament documentat durant segles, com hem vist, i fins fa relativament poc temps.

Salvador i Jaume Tresserras Graupera (2015) han elaborat els arbres genealògics corresponents a algunes branques de l'extensa família Buscastell, una de les quals directament relacionada amb la propietat del mas. Tot basant-nos en les seues dades i complementant-les amb d'altres, obtingudes de les informacions del Taller d'Història de Maçanet de la Selva (TH 1988) o bé de la recerca pròpia, hem elaborat els esquemes generacionals de dues branques de la família Buscastell, que són els que reproduïm a continuació:

A sota, la capella de Buscastell (fotografia: Enric Ribes)

22. Hem consultat les webs www.paginas-blancas.es, així com les dels organismes oficials de l'Instituto Nacional de Estadística (INE), www.ine.es, i de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Idescat, www.idescat.cat (consulta de l'1 d'agost de 2015). En tots els

casos els resultats són negatius: en els casos de l'INE i l'Idescat això implica que el nombre dels possibles portadors d'aquest cognom no arriba a cinc.

Taula 3: Esquema generacional dels Buscastell, segles XVI-XIX (branca I)²³

Dates (de naixement i de defunció)	boda	cònjuges	oficis
1a generació identificada: ? - ? Climent Buscastell	?	Salvadora? 'Buscastell'	
2a generació: ? -1653 Miquel Buscastell	?	Magdalena	Pagès
3a generació: 1606- ? Maria Buscastell 1608- ? Astàsia Buscastell 1613- ? Elena Buscastell 1616-1667 Miquel Buscastell 1619- ? Margarida Buscastell 1623- ? Joan Buscastell 1626- ? Antiga Buscastell	1634 1658	Maria Teresa Pujades Paula Jordà	Pagès, propietari del pou de glaç (1650)
4a generació: 1637-1680 Pau Buscastell Pujades 1639- ? Pere Buscastell Pujades 1643- ? Miquel Buscastell Pujades 1649- ? Maria Buscastell Pujades 1649- ? Caterina Buscastell Pujades 1652- ? Josep Buscastell Pujades 1655- ? Antoni Buscastell Pujades	1658 1676 1677 1661	Jerònima Móra Maria Sala Mariàngela Simon Josep Jordà	Pagès, propietari del pou de glaç (1670)
5a generació: ? - ? Francesc Buscastell Móra 1661- ? Joan Baptista Buscastell Móra 1663-1696 Teresa Buscastell Móra 1665- ? Joan Buscastell Móra 1668- ? Marianna Buscastell Móra 1669- ? Maria Anna Buscastell Móra 1671- ? Josep Buscastell Móra 1673- ? Marianna Buscastell Móra 1677- ? Paula Buscastell Sala 1678- ? Josep Buscastell Simon	1688 ? 1680	Caterina Bóta Maria Bofill Joan Gelmar de la Torre Llobera	Propietari del pou de glaç (1701)
6a generació: ? - ? Maria Buscastell Bóta 1682- ? Maria Eulària Gelmar de la Torre Buscastell 1684- ? Joan Gelmar de la Torre Buscastell 1686- ? Pau Gelmar de la Torre Buscastell 1688- ? Anna Maria Gelmar de la Torre Buscastell	1701 1712 1726 1737	Narcís Bofill Teresa Masferrer Maria Torrents Margarida Ruscalleda Pujades	
7a generació: ? - ? Maria Bofill i Buscastell ? - ? (Josep Sabater i Buscastell)	ca. 1750 1829	Josep Sabater (i Buscastell) Maria Bancells	
8a generació: ? - ? Josep Sabater Buscastell i Bancells	1854 1878	Narcisa Torrà Maria Ruscalleda	

23. Elaborada prenent com a base les dades dels germans Tresserras (2015) i completant-les amb les de TH (1988) i d'altres de pròpies.

La línia familiar d'aquesta branca i de la família Buscastell continua, però ja se'n perd el cognom. Val a dir que aquesta línia familiar és la que està vinculada més directament a la propietat del mas.

És curiós observar, també, que si aquesta línia familiar conserva el llinatge *Buscastell* fins a la vuitena generació és perquè en la setena, Josep Sabater, que es casa amb Maria Bofill i Buscastell devers

1750, adopta, a partir d'aleshores, el nom de Josep Sabater i Buscastell, amb la incorporació del llinatge de la muller, que també dóna al fill, Josep Sabater Buscastell i Bancells.

Taula 4: Esquema generacional dels Buscastell, segles XVI-XVIII (branca II)²⁴

Dates (de naixement i de defunció)	boda	cònjuges	oficis
1a generació identificada:			
? -1620 Sebastià Buscastell	1572?	Anna Bossó?	
2a generació:			
1576-1628 Sebastià Buscastell Bossó	1606?	Anna Vidal	
1579- ? Salvi Buscastell Bossó			
1585- ? Jaume Buscastell Bossó			
3a generació:			
1609- ? Joan Buscastell Vidal			
1610- ? Joan Roc Buscastell Vidal			
1611-1663 Francesc Buscastell Vidal	1642	Magdalena Creixell	
1614- ? Joan Buscastell Vidal			
1616- ? Anna Buscastell Vidal			
4a generació:			
1642- ? Margarida Buscastell Creixell			
1645- ? Magdalena Buscastell Creixell	1663	Narcís Palaí Cardoneda	
1648- ? Maria Buscastell Creixell	1667	Jaume Vicenç Rovira	
? - ? Joan Buscastell Creixell	1683	Magdalena Fàbregues	
1652- ? Jaume Buscastell Creixell	1678	Teresa Oliva	
? - ? Oròsia Buscastell Creixell	1683	Feliu Caldes i Granollers	
1655- ? Francesc Buscastell Creixell			
1658- ? Felip Buscastell Creixell			
1662- ? Margarida Buscastell Creixell			
5a generació:			
1669- ? Magdalena Vicenç Buscastell	1689	Pere Lluís	
? - ? Narcís Vicenç Buscastell	1702	Margarida Boada Adroer	
1671-1704 Anna Maria Vicenç Buscastell			
1674- ? Marianna Vicenç Buscastell			

23. Elaborada a partir de les dades de Tresserras (2015).

6.3. El motiu familiar

Mentre el cognom *Buscastell* ha anat lligat, en la pràctica, a la propietat de Buscastell, o del mas de Buscastell o can Buscastell, el motiu familiar ha anat de la mà del cognom. És una vegada que el llinatge es perd quan el motiu familiar pren vida pròpia. Així, els actuals propietaris de Buscastell són coneguts també com *de can Buscastell*, i òbviament hom pot referir-se a ells, en el context maçanetenc, com *als Buscastell* o a *en Buscastell*.

De la mateixa manera, una de les cases importants del poble, del nucli urbà, és can Buscastell. I els seus propietaris, que també ho són d'una important peça de bosc al nord del turó de Puigmarí, també són coneguts, encara avui, amb el mateix motiu familiar, tot i que no són portadors del cognom *Buscastell*, sinó que porten el llinatge *Ribes*, escrit sempre amb *a*, segons la grafia prenortativa: *Ribas*. Can Buscastell és una casa de l'antic nucli urbà de Maçanet almenys des de 1773, com es veia en una de les finestres de l'immoble, situat

A sota, finestra de can Buscastell, el 1999 (fotografia: Taller d'Història de Maçanet).

al carrer dels Dolors, el més important del poble. En la dècada dels 90 del segle passat, però, la casa fou enderrocada i al seu lloc se'n va fer una de nova, tot i que conservant les peces de pedra de les finestres i portes.

Val a dir que, en tots dos casos, com hem dit més amunt, tant si hom es refereix a persones relacionades amb el Buscastell de Martorell com si és als membres de can Buscastell del nucli urbà, alternen les formes singulars i plurals: *en Buscastell* o *en Buscastells*.

7. Conclusions

En aquest article he fet palesa la llarga tradició toponímica de Buscastell (més de vuit segles), sempre relacionada amb el mateix lloc que en l'actualitat, cosa que fa pensar que el Buscastell selvatà pot ser genuí, no fruit d'un trasllat.

També he pogut documentar una llarga sèrie de persones amb un nom relacionat amb el topònim, des del segle XIII al XX, primer com a indicador de procedència, després ja amb un cognom independent.

El fet que a Eivissa hi hagi un important topònim *Buscastell*, originat al segle XIII per un tal Guillem de Buscastell, contemporani d'altres personatges maçanetencs que poden estar-hi emparentats, dóna una sòlida base a la hipòtesi d'un Buscastell traslladat a Eivissa des de terres gironines.

Tot plegat, el topònim –que ha sobreviscut fins a l'actualitat–, l'antropònim –viu durant segles com a cognom fins al segle passat com a mínim, i encara viu com a motiu familiar– i el possible trasllat a Eivissa, testimonien que el Buscastell de Maçanet de la Selva és un dels més importants de la comarca, atesa la seua pervivència i difusió, moltes vegades poc coneguda i estudiada.

8. Bibliografia

ACA = Arxiu de la Corona d'Aragó.

ADG = Arxiu Diocesà de Girona.

AHG = Arxiu Històric de Girona.

ALBAIGÈS, J. M. (2005). *El gran llibre dels cognoms catalans*. Barcelona: Edicions 62.

ALMERA, J. – E. BROSSA (1913). *Mapa geològic y topogràfic de la provincia de Barcelona: región cuarta ó del río Tordera*.

detallada. Barcelona: Diputació de Barcelona: Lit. Henrich y Ca. Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, RM. 23924. Disponible en línia: Col·lecció digital: Mapes de Catalunya (s. XVII-XX), <http://cartoteca-digital.icc.cat>. E.: 1:40.000.

ALMERICH, LL. (1968). *Els cognoms catalans. Origen i definició*. Barcelona: Millà (Biblioteca Popular Catalana Vell i Nou; 9). ANC = Arxiu Nacional de Catalunya.

BC = Biblioteca de Catalunya.

CIRER I COSTA, F. (1991). *Buscastell*. Eivissa: Consell Insular d'Eivissa i Formentera.

DCVB = ALCOVER, A. M. – F. de B. MOLL (1926-1968). *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Palma de Mallorca. 10 v.

EEiF = *Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera* (1995-2015). Eivissa: Universitat de les Illes Balears: Consell Insular d'Eivissa i Formentera: Institut d'Estudis Eivissencs. 13 v.

MACABICH LLOBET, I. (1957). *Historia de Ibiza. I. Antigüedad*. Palma de Mallorca: Instituto de Estudios Ibicencos.

——— (1965). *Historia de Ibiza*. Palma de Mallorca: Ed. Daedalus. 4 v.

MALLORQUÍ, E. (2015). *Col·lecció diplomàtica dels Cartellà, cavallers de Maçanet de la Selva (1106-1301)*. [Fundació Noguera: Barcelona], 430 p.

MARÍ CARDONA, J. (1976). *La conquesta catalana de 1235*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs (Illes Pitiüses; 1).

——— (1981). *Els Llibres d'Entrevéniments*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs (Illes Pitiüses; 2).

——— (1984). *Balansat*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs (Illes Pitiüses; 4).

——— (1985). *Sant Antoni de Portmany: parròquies d'Eivissa i Formentera 1785-1985*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs.

——— (1990). *Portmany*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs (Illes Pitiüses; 6).

MARQUÈS I CASANOVAS, J. (1983). *Maçanet de la Selva*. Girona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya: Diputació de Girona: Ajuntament de Maçanet de la Selva, 426 p.

MOLL, F. de B. (1982). *Els llinatges catalans (Catalunya, País Valencià, Illes Balears)*. Mallorca: Moll (Els Treballs i els Dies; 23).

OnCat = COROMINES, J. (1989-1997). *Onomasticon Cataloniae*. Barcelona: Curial. Del primer volum, n'apareix com a coautor J. MASCARÓ PASSARIUS. 8 v.

PEYTAVÍ I DEIXONA, J. (2006). «Guerra dels

Nou Anys i quotidianitat a Fogars de Tordera a la fi del segle XVII». A: *Quaderns de la Selva* [Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans], núm. 18, p. 115-130.

RIBES I MARÍ, E. (1992a). «Reflexions crítiques sobre l'etimologia del Buscastell eivissenc». *Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior* [Sant Hipòlit de Voltregà], L, p. 45-50.

——— (1992b). *Noms de lloc*. Edicions Can Sifre: Eivissa (Arxipèlag; 2).

——— (1995). *La toponímia de la costa de Sant Antoni de Portmany*. Institut d'Estudis Balearics: Palma.

——— (2005). *La supervivència de la toponímia precatalana d'Eivissa i Formentera i l'Onomasticon Cataloniae*. Barcelona: Universitat de les Illes Balears: Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Miquel dels Sants Oliver; 25).

——— (2009). «Toponímia i dialecte a Eivissa i Formentera. El paper dels topònims en la recerca dialectal: l'exemple de la costa pitiüsa». Tesi doctoral dirigida per E. Casanova Herrero. Universitat de València.

——— (2014). «Aproximació als motius familiars en la toponímia de Maçanet de la Selva. Una classificació tipològica». A: *Quaderns de la Selva* [Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans], núm. 26, p. 11-23.

——— (2015). «Buscastell. La importància d'un topònim selvatà». A: *Quaderns de la Selva* [Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans], núm. 27, p. 19-42.

ROURA I PASCUAL, C. (1988). «Els pous de glaç». A: TALLER D'HISTÒRIA (1988). *El nostre poble de pagès*. Taller d'Història de Maçanet de la Selva: Barcelona, p. 63-67.

SAMLM = Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar.

TH = TALLER D'HISTÒRIA (1988). *El nostre poble de pagès*. Taller d'Història de Maçanet de la Selva: Barcelona, 386 p.

TRESSERRAS GRAUPERA, S. & J. (2015). *Geneanet. Àrbol genealògic*. Última actualització: 26 de juliol de 2015. Disponible en línia a l'adreça: <http://gw.geneanet.org/tresserras>.

VILÀ GALÍ, A. M. (2008). «Aproximació a un estudi sobre els lloretencs a Amèrica». A: *Quaderns de la Selva* [Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans], núm. 20, p. 123-170.

ENRIC RIBES I MARÍ
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ■